

23 NİSAN ULUSAL EGEMENLİK VE ÇOCUK BAYRAMLARINDAN BİR KESİT: FOTOGRAFLAR İLE URFA İLİ 1930-1940

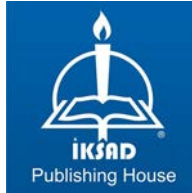
YÜKSEL YILDIRIM

İKSAD
Publishing House

**23 NİSAN ULUSAL EGEMENLİK VE ÇOCUK
BAYRAMLARINDAN BİR KESİT:
FOTOGRAFLAR İLE URFA İLİ 1930-1940**

YÜKSEL YILDIRIM

Copyright © 2020 by iksad publishing house
All rights reserved. No part of this publication may be
reproduced, distributed or transmitted in any form or by
any means, including photocopying, recording or other
electronic or mechanical methods, without the prior written
permission of the publisher, except in the case of
brief quotations embodied in critical reviews and certain other
noncommercial uses permitted by copyright law. Institution of
Economic Development and Social
Researches Publications®
(The Licence Number of Publicator: 2014/31220)
TURKEY TR: +90 342 606 06 75
USA: +1 631 685 0 853
E mail: iksadyayinevi@gmail.com
www.iksad.net

It is responsibility of the author to abide by the publishing
ethics rules.

Iksad Publications – 2020©

ISBN: 978-625-7954-25-9

Cover Design: İbrahim KAYA

January / 2020

Ankara / Turkey

Size = 14,8 x 21 cm

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	1
1.1. İhsan ÖZDEMİR	6
1.2. Lamia Özdemir	8
1.3. Ratip Akdeniz	10
1.4. Maide Akdeniz	11
BAYRAM TÖRENLERİ	12
2.1. 23 Nisan Milli Bayram ve Çocuk Bayramı Törenleri	12
2.2. Fotoğraflar İle 1930 - 1940 Yılları Arasında Urfa'da Kutlanan 23 Nisan Milli Bayram ve Çocuk Bayramları	25
SONUÇ	64
KAYNAKLAR	67

GİRİŞ

Toplumların ortak değerlerini yansıtan dini ya da milli tören, kutlama, bayram gibi bir takım özel günleri vardır. Bu özel günler, toplumların inanç sistemi, gelenekleri ya da toplum üzerinde önemli etki oluşturan tarihi olaylarından ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda toplumların milletleşme ve ulus devletlerini kurma süreci içinde ortaya çıkan milli günler ve bayramlar, milletlerin ortak idealler etrafında bütünleşmesinde rol oynarken, bireyler tarafından bilinçli bir şekilde, gerekçeleriyle kavranıp benimsenmesi, yeni kuşaklara da aktarılması bakımından temel bir işlev yerine getirirler.¹ Türk tarihinde milli bayram kavramı ilk kez 1908’de II. Meşrutiyet’in yeniden ilan edilmesi ile ortaya çıkıyor. II. Meşrutiyet’in kabul edildiği 23 Temmuz günü Milli Bayramı kabul edilmiş, bu milli bayram 1935 yılına dek resmi olarak kutlanmıştır. Ayrıca resmi

¹ Hakan Uzun, “Milletin İradesiyle Oluşan Bir Bayram: Atatürk’ü Anma 19 Mayıs Gençlik Ve Spor Bayramı Ve Atatürk Döneminde Kutlanması”, **Karadeniz Araştırmaları**, C.6, S.24, Kış 2010, s.110; Firdes Temizgüney, “Demokrat Parti Dönemi 23 Nisan Milli Hâkimiyet ve Çocuk Bayramı Kutlamaları”, **Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Mart 2019 23(1), s. 146; Özer Ozankaya, “Ulusal Bayramların Toplumsal İşlevi Açısından 30 Ağustos Zafer Bayramı”, **Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, S.4, 1989, s.541.

olmamakla beraber kutlanan diğer bayramlar ise şu şekildedir. 1913-1922 yılları arasında ise Osmanlı Devleti'nin kuruluş gününü esas alınarak İstiklâl-i Osmanî Bayramı, 2 Mayıs 1916 tarihinde kutlandığı anlaşılan “Çocuklar Bayramı”, “İdman Bayramı” ve Osmanlı Devleti'nde 1908 yılından itibaren gündeme gelen “Amele Bayramı” kutlamaları olmuştur.² 23 Nisan 1920 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisinin açılışının birinci yıldönümünde meclis tarafından alınan karar: “*Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin ilk yevmi-küşadı olan 23 Nisan günü milli bayramdır*” kanunu, 23 Nisan günü Milli Bayram olarak resmîyet kazanmıştır.³ Böylelikle Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk resmî milli bayramı, meclisin açılış günü olan 23 Nisan

² Bengül Salman Bolat, “Millî Bayram Olgusu ve Türkiye’de Yapılan Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1923–1960)”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, H.Ü. Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Ankara, 2007, s.31–33; Hakan Uzun, “Türk Yurdu’nda 1913 Yılı İstikla-i Osmani Günü Kutlamaları”, **Modern Türklük Araştırmaları Dergisi**, C.6, S.1, Mart 2009, s. 130-131. Temizgüney, **a.g.m.**, s. 146.

³TBMM Zabıt Ceridesi, D.1, İ. 2, 23 Nisan 1337; Ceride-i Resmîye, Kanunlar: 23 Nisan’ın Millî Bayram Addine Dair Kanun, Madde 1. Türkiye Büyük Millet Meclisinin İlk Yevmi Küşadı Olan 23 Nisan Günü Millî Bayramdır. Karar No.112, Sayı:13, 02.05.1921, s.4.;Mücahit Özçelik, “23 Nisan Çocuk Bayramı’nın Ortaya Çıkışı ve 1922-1929 Yılları Arasında 23 Nisan Kutlamaları”, **Gazi Akademik Bakış**, C.5, S.9, 2011, s.266; Affet Aslan, “Dünya’nın İlk Çocuk Bayramı 23 Nisan ve Uluslararası Çocuk Yılı”, **Belleten**, C.XLVI, S. 183, 1982, s.579; Veysi Akın, “23 Nisan Millî Hâkimiyet ve Çocuk Bayramı’nın Tarihçesi”, **PAÜ. Eğitim Fakültesi Dergisi**, S.3, 1997, s. 91.

olmuştur. İlk yıllarda kutlanan milli bayramlarda çocuklardan söz edilmemiş, bağımsızlık, milli egemenlik, millet ve devlete bağlılık gibi kavramların vurgulanması ön plana çıkmıştır.⁴ 23 Nisan 1923 tarihli *Hakimiyet-i Milliye* gazetesinde, kutlanan milli bayram için Hakimiyet-i Milli Bayramı ifadesi kullanılmıştır. Aynı şekilde 23 Nisan 1923 tarihli bayramda Himaye-i Etfal Cemiyeti,⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Mustafa Kemal Paşa'nın desteğini alarak cemiyet adına yardım toplamaya başlamıştır. Cemiyetin çabaları sonucu 1927 tarihinde herhangi bir kanun olmaksızın 23 Nisan günü Çocuk Bayramı olarak da kutlanmaya başlamıştır. İlk kapsamlı Çocuk Bayramı kutlamaları bu tarihten sonra yapılmaya başlanmıştır. Çocuk Bayramı, Mustafa Kemal Paşa ve hükümetin de desteği ile 1929 yılında Çocuk Haftası adıyla yedi güne çıkarılmış, 1929 tarihinden itibaren tüm yurttaki kesintisiz olarak kutlanmaya devam etmiştir. 27 Mayıs 1935 tarihinde bayramlar ve tatil günleriyle ilgili yapılan kanun değişikliğinde, 23 Nisan Millî

⁴ Aslan, **a.g.m.**, s.579; Temizgüney, **a.g.m.**, s. 146.

⁵1921 tarihinde Ankara'da kurulan Türkiye Himaye-i Etfal Cemiyeti, yeni yapılan Türkiye Cumhuriyeti'nin sosyal hizmet anlayışını ve çocuk davasını gerçekleştirmek için öksüz, yetim ve kimsesiz çocukları himaye eder. Ayrıntılı bilgi için bakınız: Makbule Sarıkaya, Cumhuriyet'in ilk Yıllarında Bir Sosyal Hizmet Kurumu: Türkiye Himaye-i Etfal Cemiyeti, **AÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, Sayı. 34, Erzurum, 2007.

Bayram ismi "Millî Hâkimiyet Bayramı" olarak değiştirilmiştir. Daha önce kabul edilmiş olan 23-30 Nisan günleri arasında kutlanan Çocuk Haftası'nın ilk günü de Çocuk Bayramı olarak kutlanmıştır. Bayramların aynı gün kutlanması ile gerek basında gerek literatürde Hâkimiyet-i Milliye ve Çocuk Bayramı ifadesi kullanılmış olsa da 1981 tarihinde Milli Güvenlik Konseyi'nin aldığı karar ile "23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı" olarak resmi bir statüye kavuşturulmuştur.⁶

Türkiye'de 1929 yılında Çocuk Haftası'nın da kabul edilmesi ile birlikte 23 Nisan Milli Bayramları daha fazla çocuk odaklı kutlanan bayramlar haline gelmiştir. Bu tarihten itibaren 23 Nisan günü kutlanan bayramlarda ülkenin her yerinde aynı coşku ve heyecan yaşanırken öğretmenler tarafından titizlikle hazırlanan etkinliklerle günün önemi vurgulanarak milli bilinç oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda Türkiye'deki büyük şehirlerin aksine Taşrada 23 Nisan kutlamaları hangi koşullarda gerçekleşmiştir; Yeni Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin getirdiği

⁶ Kanun No.2429. Madde 2. A) Resmi Bayram ve Günler şunlardır. 1) 23 Nisan günü Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramıdır. Bugün ana ve ilkokullar düzeyinde törenler yapılır. **T.C. Resmi Gazete**, 19 Mart 1981, s.2; **Kanunlar Dergisi**, C. CXIV, s. 409; Hüseyin Movit, **Yaşasın 23 Nisan**, Truva Yay., İstanbul, 2011, s. 23; Özçelik, **a.g.m.**, s.283; Akın, **a.g.m.**, s.92. Temizgüney, **a.g.m.**, s. 169.

bütün yeniliklerin ülkenin her yerinde kabul görüp görmediğini özele inerek Urfa ili örneği üzerinden çalışma yürütülmüştür. Böylelikle kutlanan bayramlarda düzenlenen etkinlikler, oynanan oyunlar, sunulan müsamereler, piyesler incelenmiştir. Çalışmanın amacı 23 Nisan Milli Bayram ve Çocuk Bayramlarında hazırlanıp sunulmuş çalışmaları tören alanında çekilmiş fotoğraflar üzerinden, yani somut kaynaklar ile yansıtmak olacaktır. Yapılan araştırma sonucu Urfa ilinde 23 Nisan bayram etkinlikleri ile ilgili ulaşılabilen en eski tarihli resimler 1930 yılı ve sonrasını kapsamaktadır. Bu bağlamda zaman sınırlaması açısından 1930 – 1940 yılları arası ele alınmıştır. Böylece Urfa’da kutlanan 23 Nisan Milli Bayram ve Çocuk Bayramı törenlerinin nasıl kutlandığı, halkın ilgisinin ne şekilde olduğu, ne gibi çalışmalar ve etkinlikler yapılmış incelenip yansıtılmıştır. Ayrıca bayram törenlerinde sunulan gösteriler, oyunlar ve diğer çalışmalar Yeni Türkiye Cumhuriyeti Devletinin değerlerini ne kadar yansıtmış, bayram kutlamalarında yerel değerlerin mi ön plana çıkarıldığı, yoksa ulusal değerlerin mi ağırlıklı olarak ele alındığı yapılan incelemeler sonucunda bayram törenlerinde çekilmiş fotoğraflar üzerinden ortaya konulmuştur.

Bu bağlamda 1930 – 1940 yılları arasında Urfa ilinde görev yapmış dört öğretmen, İhsan Özdemir, Lamia Özdemir, Ratip Akdeniz ve Maide Akdeniz tespit edilip çocukları ile bağlantı kurulmuştur. Özdemir ailesinin oğlu Prof. Dr. Coşkun Özdemir, Akdeniz ailesinin kızları Gül Bozkurt ve Gönül Akbay ile konu hakkında görüşülmüştür. Yapılan görüşmeler sonucu kendilerinden dönem hakkında bilgi alındığı gibi aile albümlerinden bayram törenleri ile ilgili fotoğraflar alınmıştır. Ayrıca yerel gazete haberleri, Urfa Halkevi tutanakları, sözlü tarih görüşmeleri ile çalışma desteklenmiştir. Öğretmenlerin kısa bir biyografileri şu şekildedir.

1.1. İhsan Özdemir

1906 Urfa doğumludur. Hangi okuldan mezun olduğu ile ilgili bilgi edinilememekle birlikte eğitimini tamamlayıp yine kendi memleketinde 1926 yılında öğretmenlik görevine başladığı bilgisine ulaşılmıştır. Göreve başladıktan iki yıl sonra, 1928 yılında Urfa'ya tayin olunan Lamia Öğretmen ile evlenmiştir. Urfa, Beykapısı semtindeki Turan İlkokulu'nda öğretmenlik yapan Özdemir ailesinin Coşkun ve İnsel adlı iki çocukları olmuştur. 1940 yılında Urfa'da yeni bir okul açılmıştı, İnönü İlkokulu. İhsan Özdemir bu yeni okula müdür, eşi Lamia

Şekil 1: Öğretmen İhsan Özdemir ve eşi Öğretmen Lamia Özdemir.

Özdemir ise öğretmen olarak atanmıştır. Daha sonraki yıllarda Vatan İlkokulu ile çifte tedrisat görevinde bulunmuştur. 1956 yılında İstanbul Yalova Atatürk okuluna tayin olunan Özdemir ailesi, bu okulda öğretmenlik görevini sürdürmüşlerdir. İhsan

Özdemir, 1983 yılında vefat etmiş ve İstanbul Zincirlikuyu Mezarlığına defnedilmiştir.⁷

1.2. Lamia Özdemir

Naima Çulluzade'nin kızı olan Laima Hanım, 1908 yılında İzmir Karşıyaka'da doğmuş ve büyümüştür. İzmir'in kurtuluşundan sonra öğretmen okuluna yazılmış olan Laima Öğretmen, 1927 yılında Urfa'ya atanmıştır. Görev yaptığı Turan İlkokulu'nda tanıştığı İhsan Özdemir ile 1928 yılında evlenmiş ve iki çocuğu dünyaya gelmiştir. Özdemir ailesi 1956 yılına kadar gerek görev yaptıkları okullarda gerekse Urfa Halkevi'nde etkin olarak çalışmalarında bulunmuşlardır. 1956 yılında İstanbul Yalova Atatürk okuluna tayin olunan Özdemir ailesi, yaşamına

⁷ **Prof. Dr. Coşkun Özdemir:** 1929 yılında Urfa'da doğdu. Urfa Turan İlköğretim Okulu'nda görev yapan Öğretmen İhsan Özdemir ve Öğretmen Lamia Özdemir'in ilk çocuklarıdır. İlköğretimini Urfa'da yapan Özdemir, 1940 yılında Ankara Maarif Kolejine girmiş, ardından İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesini okumuştur. Sonraki yıllarda Londra National Hospital For Nervous Diseases, Boston Harvard Üniversitesi Massachusetts General Hospital eğitimleri, Avrupa Kas Hastalıkları Derneği, İngiltere Kraliyet Tıp Derneği üyeliklerinde bulunmuştur. Şimdi İstanbul Üniversitesi Nöroloji Anabilim Dalından emekli ve Türkiye Kas Hastalıkları Derneği kurucusu ve başkanlığına devam etmektedir. Kaynak: Prof. Dr. Coşkun Özdemir, **Görüşme Tarihi**, 9 Aralık 2016; Yüksel Yıldırım, Geleneksel Eğitim Sürecinde Urfa'da Çağdaş Bir Öğretmen: İhsan Özdemir (1926-1956), **Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, Sayı: 61, Güz 2017, s. 440-441.

İstanbul'da devam etmişlerdir. Lamia Özdemir, 2002 yılında vefat etmiştir.⁸

Şekil 2: Öğretmen Ratip Akdeniz ve eşi Maide Akdeniz.

⁸ Coşkun Özdemir, **Urfa'dan Harvard'a**, Kaynak Yay., İstanbul, 2013, s. 25-26; Özdemir, **g.t.**, 10 Ocak 2017; Yüksel Yıldırım, **Urfa Halkevi 1934-1951**, Nobel Yay., Ankara, 2016, s.35.

1.3. Ratip Akdeniz

1911 yılında Lefkoşe’de dünyaya gelen Ahmet Ratip Akdeniz, ilk, orta ve lise eğitimini Kıbrıs’ta tamamlamıştır. 1932 tarihinde Lefkoşe Lisesi’nden mezun olan Akdeniz, Ankara Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü Türkçe Bölümü’nü kazanmıştır. Almış olduğu 2 yıllık eğitimden sonra 1934 yılında ilk görev yeri olarak Urfa iline atanmıştır. Urfa Ortaokulunda Türkçe Öğretmenliği ve Ortaokul Müdür Yardımcılığı görevinde bulunmuştur. Görevinin ilk yılında, Vatan İlkokulu’nda görev yapan Fatma Maide öğretmen ile evlenmiş, Gönül, Gül ve Yalçın isminde üç çocuğu dünyaya gelmiştir. 20 Ekim 1948 tarihinde Nizip’te açılan Ali Alkan Ortaokuluna Müdür olarak atanmıştır. 1954 yılında Ankara Milli Eğitim Müdür Yardımcılığı görevine getirilen Akdeniz, Ankara Ulus Ortaokulu ve Ankara Atatürk Kız Enstitüsü’nde de görev yapmıştır. Ardından Özel Okullar Genel Müdürlüğü görevine atanan Akdeniz, 2 Ekim 1969 tarihinde emekliye ayrılmış, 30 Kasım 1985 yılında vefat etmiştir.⁹

⁹**Gül Bozkurt:** 1940 yılında Urfa’da dünyaya gelen Gül Bozkurt, Ahmet Ratip ve Maide Akdeniz’in ikinci çocuklarıdır. İlk ve orta eğitimini babasının görevinden dolayı Nizip’te tamamlamıştır. Ardından babası Ratip Akdeniz’in Ankara Milli Eğitim Müdür yardımcılığına atanması nedeniyle Ankara’ya

1.4. Maide Akdeniz

1913 yılında Antep'te dünyaya gelen Fatma Maide, Antep Öğretmen Pedagoji Okulu'ndan mezun olup 1933 yılında Urfa'daki Vatan İlköğretim Okulunda göreve başlamıştır. 1934 yılında Urfa'ya atanan Türkçe öğretmeni Ratip Akdeniz ile evlenmiş iki kız bir erkek üç çocuğu olmuştur. 1942 tarihinde açılan Urfa Kız Enstitüsü'nde de derslere giren Maide Akdeniz,¹⁰ 1948'de Urfa'nın Birecik ilçesindeki Cumhuriyet İlköğretim Okuluna atanmıştır. 1954 yılında Ankara'nın Elmadağ ilçesi Hasanoğlan Enstitüsü'ndeki Atatürk Fen Lisesi içinde yer alan bir ilköğretim okuluna atanmıştır. Birkaç yıl içinde il içi atamaları ile Ankara Cebeci'deki Anıttepe

yerleşmişlerdir. Böylelikle Gül Bozkurt, Ankara Kız Lisesini okuyup ardından Ankara Dil Tarih Coğrafya Fakültesinde Türk Dili ve Edebiyatı bölümünden mezun olmuştur. Gül Bozkurt, eğitimini tamamladıktan sonra Dr. Özer Bozkurt ile evlenmiştir. Ülkenin farklı yerlerinde; Ankara, Van, Denizli, İzmit, Kocaeli illerinde lise öğretmeni olarak görev yapmıştır. İki çocuk annesi olan Gül Bozkurt emekliye ayrılmış ve İzmit'te yaşamına devam etmektedir. Kaynak: Gül Bozkurt, **Görüşme Tarihi**, 1 Ocak 2018.

¹⁰ Urfa Kız Enstitüsü'nün açılışı, eğitim kadrosu ve faaliyetleri için bakınız: Gülşah Eser – Abdullah Orak, Cumhuriyet Dönemi Kadın Eğitiminde Bir Atılım: Urfa Kız Enstitüsü, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, C.8, S.41, 2015.

İlköğretim Okuluna atanmış, 1970 yılında bu okuldan emekliye ayrılmıştır. 1993 yılında vefat etmiştir.¹¹

BAYRAM TÖRENLERİ

2.1. 23 Nisan Milli Bayram ve Çocuk Bayramı Törenleri

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurulması ile birlikte Türkiye Büyük Millet Meclisi açılışının birinci yıldönümü Milli Bayram kabul edilmiştir. Aynı zamanda resmi olamamakla birlikte Çocuk Bayramı da 23 Nisan gününde kutlanmıştır. Milli Bayram, yeni bir meclis ve yeni bir devletin kuruluşu olarak kutlanırken, Çocuk Bayramı ise daha çok kimsesiz çocuklar için bağış ve yardım toplamak amacıyla Himaye-i Etfal Cemiyeti tarafından aynı güne denk getirilmiştir. Bu bağlamda 23 Nisan günü kutlanan bu bayramların yaşanan değişimlerle geçirdiği süreç ve kutlama törenleri şu şekilde olmuştur.

¹¹**Gönül Akbay:** 1936 Urfa doğumlu Gönül Akbay, ilköğretimi Urfa'da, orta öğretimi Nizip'te, liseyi eğitimini Ankara Kız Lisesinde tamamlamıştır. Ardından Gazi Eğitim Enstitüsü, Resim Bölümünde eğitime başlamış ve buradan mezun olmuştur. Ankara Cumhuriyet Lisesinde göreve başlayan Gönül Akbay, aynı okulda görev yapan üniversite arkadaşı, resim öğretmeni Osman Akbay ile evlenmiştir. Ankara Cumhuriyet Lisesinden emekli olan Akbay çifti İzmit'te yaşamlarına devam etmektedirler. Gönül Akbay, **Görüşme Tarihi**, 1 Ocak 2018.

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılışı Milli Bayram olarak kabul edilmiş ve meclisin 1. 2. ve 3. açılış yıldönümlerinde Çocuk Bayramından söz edilmemiştir. 1923 yılında Himayei Etfal tarafından pul bastırılmış ve 1924 yılında ise hazırlanan rozetlerin satışı ile cemiyete para toplanmıştır. 1926 yılında gazetelerde “23 Nisan Türklerin Çocuk Günüdür” başlıklı yazı¹² ile basın yeni gelişmelerin yaşanmasına ön ayak olduğu gibi iki bayram arasındaki bağ oluşmaya başlamıştır. Himayei Etfal Cemiyeti, 1927 yılında 23 Nisan gününü Çocuk Bayramı olarak kabul ettiğini belirtmiş ve Cumhurbaşkanı, düzenlenecek alay için çocukların otomobile geçmelerini sağlamıştır. 23 Nisan 1927 tarihinden itibaren toplanan bağışlara ek olarak şenlikler düzenlenerek bayram olarak kutlanmaya başlanırken programlara halkın katılımı teşvik edilmiştir. 1928 yılında bayram törenlerine ailelerin katılımı ve gürbüz çocuk yarışmaları düzenlenmiş ve ilk kapsamlı Çocuk Bayramı kutlamaları bu tarihten sonra yapılmaya başlanmıştır.¹³

¹² **Hakimiyet-i Milliye**, 27 Nisan 1926; Firdes, **a.g.m.**, s. 146; Aslan, **a.g.m.**, s.579.

¹³ Aslan, **a.g.m.**, s.580; **Hakimiyet-i Milliye**, 23 Nisan 1927.

1929 yılında çocuk haftası Mustafa Kemal Paşa ve hükümetin desteği ile yedi güne çıkarılırken artık Ankara'daki müsamere ve balolara Cumhurbaşkanı, Başbakan ve diğer Meclis üyeleri

Şekil 3: Çocuk Bayramı Sevinçle Tes'id (Kutlama) Edildi, başlığı altında dünkü çocuk balosu Himaye-i Etfal'imizin mühim başarısıdır. Dünkü tarihi gün ve çocuk bayramını bütün Ankara, ihtiyarıyla, genciyle, çocuklarıyla meserret(sevinç) ve heyecanla tes'id etti, bilhassa çocuk balosu çok mükemmel oldu. Kaynak: Hakimiyet-i Milliye, 24 Nisan 1927.

de zaman zaman katılmıştır.¹⁴ Milli Hâkimiyet ve Çocuk Bayram etkinlikleri, Himaye-i Etfal Cemiyeti ve Türk Ocakları işbirliğiyle hazırlanırken, 1932 yılında Halkevlerinin girişimi ile bayramların halk tabanına yayılması sağlanmaya çalışılmıştır. Böylelikle konferanslar, çeşitli piyes, müsamere ve balolar ile ülkenin dört bir yanında coşku ile kutlanmıştır.

1933 yılından itibaren 23 Nisan’da yapılan etkinliklere, o gün resmi makamların, temsili olarak çocuklara bırakılması geleneği ile “Öğrenci Andı”nın okutulması da eklendi, stadyumlarda gösteriler beden hareketleri yapılırken kültürel farkındalık için çocuklarla ilgili çok sayıda konferans verilmiştir. 23 Nisan 1933 yılı ve sonrasında kutlanan Milli Bayram ve Çocuk Bayramlarının program akışı 23 Nisan günün sabahı resmi kurum ve kuruluşlara, okullarda belirlenmiş olan çocuk grupları, makam sahipleri tarafından kabul edilmeye başlanmıştır. Makam sandalyelerine geçen çocuklara, makam sahipleri tarafından makamların görev ve sorumlulukları anlatılmıştır. Bu vesile ile çocuklar mesleklere özendirilerek gelecekte yapacakları görevin sorumlulukları hakkında farkındalık oluşturulmuştur. 23 Nisan bayram törenleri her yörenin

¹⁴ **İkdam**, 24 Nisan 1929; Temizgüney, **a.g.m.**, s. 147

imkânlarına göre halka açık olan yerlerde; stadyum, spor alanları, hükümet binası alanında, belediye meclisi önlerinde, köy meydanları okul bahçeleri vb. yerlerde düzenlenmiştir.¹⁵

23 Nisan 1934 tarihinde Ankara’da kutlanan 23 Nisan Milli ve Çocuk Bayramı töreninin program akışı şu şekilde olmuştur. Şehir baştanbaşa bayraklarla donanmış, sabah saat 10:00’da Meclis binasının yanındaki ulus meydanına ilkokul talebeleri, halk ve binlerce çocuk toplanmış, merasim istiklal marşı ile başlayıp çocuk marşı ile devam etmiştir. Bu münasebetle söz söyleyen muhtelif hatipler, 23 Nisan gününün Türkiye Büyük Millet Meclisinin açıldığı ve aynı zamanda çocuk haftasının başlangıcı olduğunu anlatılmıştır. Tören esnasında teyyare filosu bayram alanının üzerinden geçerken kağıtlar atarak çocukların bayramlarını tebrik etmişlerdir. Tören alayı meclis önünden geçerek Gazi abidesine çelenkler konulmuştur. Burada Himaye-i Eftal Cemiyeti Reisi Fuat Bey ve Maarif Vekaleti namına İhsan Bey birer konuşma yapmışlardır. Tören alayı bu alandan ayrılıp çocuk sarayına geçmiş ve oradan otomobillerle şehirde gezdirilmişlerdir. Akşam saatlerinde Ankara Halkevinde

¹⁵ Aslan, **a.g.m.**, s. 589-590.

düzenlenen çocuk balosunun ardından, hazırlanan etkinlikler oyun, piyes ve müsamereler sergilemişlerdir.¹⁶

Şekil 4: Ankara, 23 Nisan 1934 tarihli 23 Nisan Milli Bayram ve Çocuk Bayramını yansıtan fotoğrafta Yukarıda solda Başvekil İsmet Paşa çocuklarla bir arada, sağda küçüklerin Reiscumhur Hz.ni ziyaretlerinden bir intiba, aşağıda solda Başvekil İsmet Paşa küçüklere şeker dağıtırken, sağda çocukların arasında Büyük Millet Meclisi Reisi Kazım Paşa yer almaktadır. Kaynak: Akşam 25 Nisan 1934.

¹⁶Cumhuriyet, 24 Nisan 1934.

27 Mayıs 1935 tarihli Ulusal Bayram ve Genel Tatiller Hakkında Kanun'un birinci maddesi ile 23 Nisan günü kutlanan "Milli Bayram" ifadesi "Ulusal Egemenlik Bayramı" olarak değiştirilmiştir.¹⁷ Bu kanunun yürürlüğe girmesinden sonra da 23-30 Nisan Çocuk Haftası, ilk günü de Çocuk Bayramı olarak kutlanmaya devam edildi. Böylece resmi tanımla "23 Nisan Ulusal Egemenlik Bayramı" ve resmi tanımında yer almayan "23 Nisan Çocuk Bayramı" ortaklaşa hazırlanan törenlerle kutlanmıştır.¹⁸

23 Nisan 1936 tarihinde İstanbul'da kutlanan Ulusal Egemenlik Bayramı programı şu şekildedir. Tören, Fatih'te sabah saat 10.00'da her okuldan gelen öğrenci heyetlerinin kaymakamlık binası önünde toplanmaları ile başlamışlardır. Çocuklar çiçek ve bayraklarla süslenmiş otomobillere binerek bando takımı ve kaldırımlardaki halkın alkışları eşliğinde caddeden geçmeye başlamışlardır. Tören alayı belediyenin önüne geldiğinde temsilci çocuklar belediye başkanlığına çıkmışlardır. Belediye başkan yardımcısı tarafından karşılanan çocuklara şeker ikram

¹⁷ Kanun No:2739, Kabul Tarihi: 27 Mayıs 1935, Ulusal Bayram ve Genel Tatiller Hakkında Kanun, Madde 1) B- Ulusal Egemenlik Bayramı, 22 Nisan öğleden sonra ve 23 Nisan günü. Kaynak: **T. C. Resmi Gazete**, Sayı 3017, 1 Haziran 1935, s. 5262.

¹⁸ Temizgüney, **a.g.m.**, s, 148.

edilip belediyenin işlevi hakkında kendilerine bilgi verilmiştir. Buradan ayrılan çocuklar sırasıyla İstanbul Parti Merkezi, Eminönü Halkevi, Maarif Müdürlüğü, Çocuk Esirgeme Kurumunu ziyaret etmişlerdir. Ardından çocuklar heyet halinde Vilayette geldiklerinde Vali tarafından hazırlanan bir sürpriz ile karşılaşmışlardır. Valiliğe çıkan çocuklar, karşılarında kendi yaşlarında ve boylarında bir günlük çocuk vali ve muavini görünce hayretler içinde kalmışlardır. Kendilerine şeker ikram edilip kurumun işlevi hakkında bilgi verilmiştir. Akabinde İstanbul Kumandanlığı ve Dolmabahçe Sarayı ziyaret edilip tören için Taksim Meydanına geçmişlerdir. Merasim 12.15'te şehir bandosu tarafından çalınan istiklal marşı ile başlamıştır. Abideye çelenkler konulmuş, Eminönü Halkevi Başkanı Ağah Sırrı Levend ve Milli Türk Talebe Birliğinden Abdulkadir Karahan tarafından çocuklara hitaben birer konuşma yapılmıştır. Çocukların şiirleri ile devam eden programda oyunlar, yarışmalar ve gösteriler sunulmuştur. Resmi geçit töreni ile gündüz programı sona ermiştir. Akşam saatlerinde Eminönü Halkevi, Milli Türk Talebe Birliği, Üsküdar Halkevi vb. yerlerde kutlamalar düzenlenmiştir. Yapılan konuşmaların

ardından çocuklar hokkabaz, kukla, cambaz, kılıç oyunu, zeybek ve karagöz oyunlarını sunmuşlardır.¹⁹

Şekil 5: İstanbul, 23 Nisan 1936 yılı 23 Nisan Ulusal Egemenlik Bayramı yansıtan fotoğrafta abide önünde Cumhuriyet Marşını söyleyen, nutukları dinleyen, otomobillerle gezdirilen ve abidenin önüne çelenk koyan çocuklar görünmektedir. Kaynak: Akşam, 24 Nisan 1936.

Türkiye’de 23 Nisan Ulusal Egemenlik Bayramları büyük coşku ve sevinçle kutlanmıştır. Urfa ilinde kutlanan bayram törenler hakkındaki bilgilere geçmeden önce, Urfa’nın işgalden

¹⁹ Akşam, 24 Nisan 1936.

kurtuluşu kısaca Şu Şekildedir. Urfa, 24 Mart 1919 tarihinde İngilizler tarafından iŐgal edilmiş, devletlerarası çıkar meselesi sonucu 6 ay sonra Fransa'ya devredilmiŐtir. İŐgal sırasında zorlu çatıŐmalar yaŐanmıŐ, 6 Şubat'a başlayan direniŐ, 11 Nisan 1920 tarihinde Urfa'nın işgalden kurtulması ile sonuçlanmıŐtır. Yani Nisan ayı Urfalılar için ayrı bir önem arz etmektedir. 11 Nisan 1920 Urfa'nın işgalden kurtulması, 23 Nisan 1920 Büyük Millet Meclisinin açılması, biri milli, diğeri mahalli her iki bayram insanlar üzerinde derin bir etki yaratmıŐtır. Bu bağlamda nisan ayında kutlanan bayramlara hemen hemen tüm halkın katıldığı ve coşkuyla kutladığı bayramlar olmuştur.

Urfa ilinde 1930-1940 yılları arasından kutlanan 23 Nisan Ulusal Egemenlik Bayramı ve aynı kutlanan ocuk Bayramı törenleri genel olarak Őöyle bir program arz etmiştir. Öncelikle bayram programı için öğretmenlerin özverili ve titiz çalışmaları ile günler öncesinden yapılan hazırlıklarla başlamıştır. Böylelikle sunulması için msamereleler, ulusal ve yerel oyunlar, yarışmalar, piyesler vb. alıŐmalar hazırlanırken bu gösterilerde giyilecek kıyafet ve kostümler de yine öğretmenlerin özverili çabaları sonucu ortaya çıkmıştır. 23 Nisan bayram günü törenin yapılacağı Topçu Meydanına Ğretmenler tarafından Atatürk

büstü öğrenciler eşliğinde götürülerek hazırlıklar yapılmıştır. Bu durum 11 Nisan 1938’de Belediye Meydanında Atatürk büstünün açılış törenine kadar devam etmiştir.²⁰ Bu tarihten itibaren Belediye Meydanında yer alan büste çelenkler konulmaya başlanmıştır. 1933 yılı itibariyle okullardan seçilmiş öğrenci gruplarının resmi makamları ziyaret etme uygulaması başlamıştır. Yapılan ziyaretin ardından saat 09.00’da başlayan törene Vali, Belediye Başkanı, Garnizon Komutanı, Milli Eğitim Müdürü, Çocuk Esirgeme Kurumu Müdürü ve 23 Şubat 1934 tarihinde Urfa’da Halkevinin açılması²¹ ile birlikte Halkevi Başkanı vb. resmi yetkililer, tüm okullardaki öğrenciler ve yoğun bir halk kitlesinin katılımı ile bayram alanı dolmuştur. Atatürk büstü önüne çiçekler konulup saygı duruşu yapıldıktan sonra, resmi makam yetkililerinin çocukların bayramını kutlamasıyla tören başlamıştır. İstiklal Marşı ve akabinde Onuncu Yıl Marşı söylendikten sonra Vali tarafından açılış konuşması ile program devam etmiştir.²² Görevli öğretmenler tarafından günün önemini arz eden konuşmalar yapılmıştır. Bu konuşmalardan biri de Saniye Akin Öğretmen tarafından

²⁰ **Akgün**, 18 Nisan 1938.

²¹ Urfa Halkevi ayrıntılı bilgi için bkz. Yüksel Yıldırım, **Urfa Halkevi**, Nobel Yay., Ankara, 2016.

²² **Yenilik**, 24 Nisan 1936.

yapılmıştır. Saniye Öğretmen yaptığı konuşmada, karanlık günlerden bahsederek, ulusal egemenliğin ülkeye kazandırdıklarından bahsetmiş ve Cumhuriyet idaresini önceki dönem ile kıyaslayarak konuşmasını tamamlamıştır.²³ Ortaokul öğretmeni Akın Bey tarafından yapılan konuşma ve öğrencilerin okuduğu şiirlerle programa devam edilmiştir.²⁴ Öğrenciler tarafından günler öncesinden hazırlanan gösteriler yüzlerce halkın huzurunda heyecan ve sevinçle sunulmuştur. Çuval, yumurta, halat çekme vb. gibi yarışmalar düzenlenmiş, ardından folklor ekipleri yöresel oyunlarını sergilemiştir. Öğrencilerin neşe ve sevinçleri velilerin ve halkın alkışları ile pekiştirilmiştir. Bayram töreni için hazırlanmış bütün çalışmaları sunulduktan sonra yapılan resmi geçit ile tören programı sonlanmıştır.²⁵ Bayram töreni sonrasında Uray sinemasında çocuklara yönelik gösteriler ve tiyatro etkinliği düzenlenmiştir.²⁶ Günün gecesinde, Ulusal Egemenlik Bayramı ve Çocuk Bayramı vesilesiyle Urfa Halkevinde balo düzenlenmiştir. Geceye pek çok aile çocukları ile birlikte katılmıştır. Ardından danslar yapılmış, milli oyunlar oynanmış ve öğrenciler tarafından

²³ **Akgün**, 23 Nisan 1937.

²⁴ **Yeni Işık**, 23 Nisan 1937.

²⁵ **Yenilik**, 24 Nisan 1936; **Akgün**, 23 Nisan 1937.

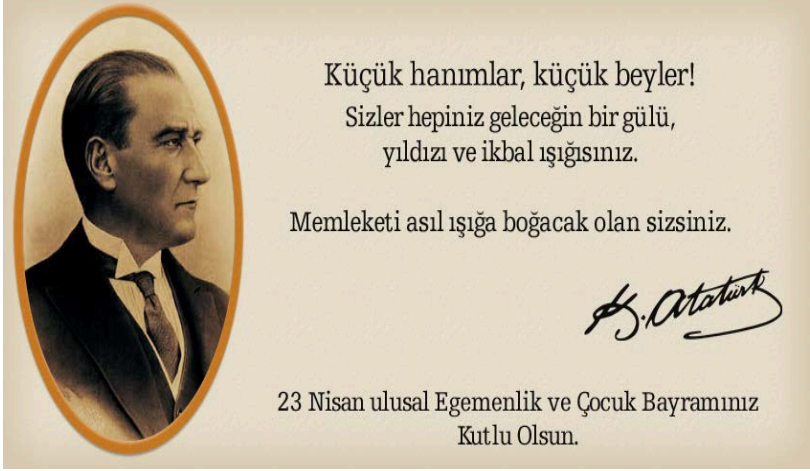
²⁶ **Yenilik**, 25 Nisan 1939.

hazırlanan oyunlar sahnelenmiştir. Sonra üç ile on yaş arasındaki çocuklar tarafından gülmece oyun yarışması yapılmış ve düzenlenen balo sona ermiştir.²⁷ Ayrıca belirtmek gerekir ki her yıl tüm ülkede coşkulu bir şekilde kutlanan Ulusal Egemenlik Bayramı için her ilden Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal'e telgraflar da gönderilmiştir. Urfa'dan çekilen telgrafa da verilen yanıt yerel basında yayınlamıştır. Cumhurbaşkanı Umumi Kâtibi tarafından: *"23 Nisan Bayramı dolayısıyla yurdun dört bir yanından halkın heyecan ve hislerini yansıtan telgraflar alınmıştır. Bundan pek müteessir olan Cumhurbaşkanı, Kâtibine teşekkürlerini ve saadet dileklerini iletmesini belirtmiştir"* cevabı verilmiştir.²⁸ Bu bağlamda Yeni Türkiye Devletinin resmi milli bayramı olan Ulusal Egemenlik Bayramının halkı birbirine kenetleyen, milli birlik ve beraberliği yansıtan, sevinç ve heyecan ile kutlanan bir bayram olduğu, yapılan törenler ile net bir şekilde kendini göstermiştir.

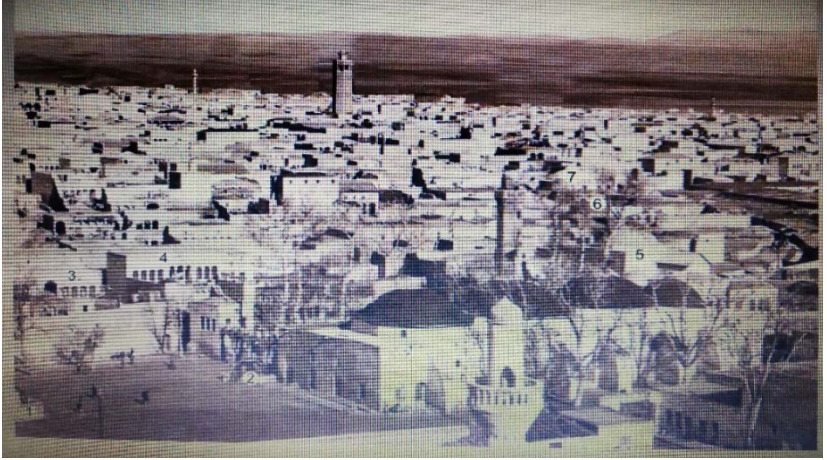
²⁷ Kazım Yazgan, **Urfa Halkevi Bir Yıllık İş Sayımı**, Ankara, Ulusal Urfa V. Matbaası. 1935, s.21; **Yenilik**, 24 Nisan 1936; **Akgün**, 23 Nisan 1937; **Akgün**, 25 Nisan 1938; **Yenilik**, 25 Nisan 1939; **Akgün**, 23 Nisan 1940; Ahmet İlyas, "Yerel Basına Göre 1935-1950 Yılları Arasında Urfa'da Mahalli Ve Milli Bayram Kutlamaları", **Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C.8, S. 16, Güz 2018, s. 207-210; Yıldırım, **a.g.e.**, s.137-138.

²⁸ **Akgün**, 25 Nisan 1938.

2.2. Fotoğraflar İle 1930 - 1940 Yılları Arasında Urfa'da Kutlanan 23 Nisan Milli Bayram ve Çocuk Bayramları

Yeni Türkiye Cumhuriyeti Devletinin ilk resmi ve milli bayramı olan 23 Nisan Ulusal Egemenlik Bayramı, yıllar içinde Çocuk Bayramının da aynı günde kutlanması, Milli bayrama ayrı bir değer katmıştır.

Şekil 6: Urfa'nın 1935 yılına ait görünümü.

1930'lu yıllarda Urfa'da 1 Ortaokul ve 7 İlköğretim Okulu eğitim vermektedir. Bu okullarda eğitim veren öğretmenler tarafından hazırlanan ve çocuklar tarafından sunulan gösterilerle, 23 Nisan Milli Bayram ve Çocuk Bayramı törenlerinin nasıl kutlandığı, halkın ilgisinin ne şekilde olduğu, ne gibi çalışmaların yapıldığını araştırılmış ve somut bir şekilde yansıtılmak için böyle bir çalışma hazırlanmıştır.

NOT: Tarihi belirtilen fotoğraflar, öğretmenler tarafından fotoğrafın arkasına düşülen notlardan aktarılmaktadır.

Ek 1: Fotoğrafta 23 Nisan bayram günü yapılan Çocuk Güzellik Yarışmasına katılmış çocuklar bulunuyor. Bu çocukların küçük yaşta olmaları bayram kutlamasının okullu öğrencilerle sınırlı olmadığını, daha genel bir faaliyet haline getirildiği söylenebilir.

Ek 2: Türkiye’de her bölgenin kendine özgü yöresel oyunları bulunmaktadır. Bu yöresel oyunlar mahalli bayramlarda, karşılama törenlerinde sergilenirken, 23 Nisan bayramlarında ise çocuklar tarafından da oynanan oyunlar olmuştur. Fotoğrafta 23 Nisan Bayramında sunulmak üzere hazırlanmış yöresel folklor ekibi öğrencileri ve öğretmenleri ile birlikte oldukları bir görüntü yer alıyor.

Ek 3: 23 Nisan Milli Bayram ve Çocuk Bayramı için özenle hazırlanmış ikisi kız, biri erkek olan üç öğrenci yer almaktadır.

Ek 4: 1937 yılına ait bu görüntüde 19 Mayıs olmamasına rağmen sportif faaliyetlerin 23 Nisan Bayramlarında da yapıldığını, kız ve erkek öğrencilerin birlikte görev almaktadırlar. Öğrencilerin ortasında Öğretmen İhsan Özdemir'in grupları yönettiği görünmektedir. Çalışmalar okul bahçeleriyle sınırlı kalmamış caddenin ortasında yapılması halk üzerinde de önemli etkiler oluşturmuştur. Konu ile ilgili söyleşi yapılan Gazeteci-Yazar Naci İpek, bu çalışmaların etkisini şu şekilde ifade etmiştir: “Bir gün dışarı çıktık üzerinde atletleriyle İhsan Özdemir, öğrencilerini çalıştırıyor. Bizler atletin ne olduğunu ilk defa bu çalışmalarla öğrendik” diye belirtmiştir.²⁹ Bu söyleşiyile 23

²⁹ Naci İpek, Gazeteci-Yazar, **Görüşme Tarihi**, 15 Aralık 2016.

Nisan Bayramlarının bir yandan da toplumu etkileyip kültürel gelişmeyi sağladığı da söylenebilir.

Ek 5: Aynı grup öğrencilerin bayram alanında gösterilerini sundukları anda çekilmiş olan fotoğrafta kız ve erkek öğrenciler bir arada sportif çalışmalarını sergilemişlerdir. Çocukların gerisinde kalabalık halk kitlesinin gösterileri izlediği de resimde görünmektedir.

Ek 6: Urfa ilinde 1937 yılında sadece bir ortaokul eğitim vermektedir. Fotoğraftan da anlaşıldığı üzere bayram alanında gösterilerini sunan bu öğrenciler ortaokul öğrencileri olma ihtimali yüksektir.³⁰ 1937 yılı Urfa için oldukça modern bir görüntü. Fotoğrafta da görüldüğü üzere yoğun bir halk kitlesinin töreni izlediği dikkat çekmektedir.

³⁰ Urfa Lisesi açılış tarihi 30 Eylül 1946, **Urfa**, 1 Ekim 1946.

Ek 7: Bu fotoğrafla Urfa'da izcilik faaliyetlerinin de yapıldığı bilgisine ulaşıyoruz. Öğretmenler verdikleri eğitim ve hazırladıkları çalışmalar ile öğrencilere bir yandan yeteneklerini geliştirici faaliyetler öğretilirken diğer yandan da bu çalışmalar ile cinsiyet ayırımına gidilmeden birlikte başarıya duygusu, birlikte çalışma kültürünün oluşması için çaba gösterilmiştir. Öğrencilerin büyük bir istekle katılmış olduğu izcilik takımı ile onların çok yönlü gelişim süreçleri desteklenmiş ve daha yaratıcı, aktif ve başarılı öğrenciler yetiştirilmeye çalışılmıştır.

Ek 8: Bayram alanında çekilmiş bu fotoğrafta izci çocuklarının görüntüsü bulunuyor. Kız ve erkek öğrencilerin bir arada izcilik faaliyetlerinde görev almışlar. Fotoğrafın ortasında çalışmaların özverili öğretmenleri ve Öğretmen Maide Akdeniz görülmektedir.

Ek 9: Fotoğrafın arkasındaki bilgilerden bayram alanındaki bu görüntünün 1934 yılına ait olduğu görülmüştür. Urfa Ortaokul kız öğrencilerinden oluşturulmuş bir izci grubunun solda ayakta ilk sırada Öğretmen Ratip Akdeniz ve diğer öğretmenleri ile birlikte çekilmiş görüntüsü bulunuyor. Fotoğraflardan da anlaşıldığı üzere hem ilkokul öğrencilerinden oluşan izci gurubu, hem de ortaokul öğrencilerinden oluşan izci gurubu bulunmaktadır. Gerek sportif faaliyetler, gerekse izcilik faaliyetlerinde kız ve erkek öğrencilerin birlikte çalışmaları, toplumsal dönüşümü ve gelişimini etkileyen önemli faktörler olduğu söylenebilir.

Ek 10: Coğrafi olarak Urfa, denize uzak, ülkenin en sıcak illerinden biridir. İlde sadece Balıklıgöl ve Aynı-zeliha Gölü bulunmaktadır. Denizciler genelde erkek olmasına rağmen bu etkinlikte denizci kız çocukları ön plana çıkarılmış ve sadece bir erkek figür kullanılmış. Ortadaki kız çocuğun elinde bir gemi maketi ve diğer kız çocukların elinde kâğıttan yapılmış gemiler bulunmaktadır. Çalışmaların bölgesel değil ulusal olması 23 Nisan Ulusal Egemenlik bayramlarının bütünleştirici yönünü de ortaya koymaktadır.

Ek 11: 23 Nisan Ulusal Egemenlik Bayramı için hazırlanmış çocuklar görünmektedir. Fotoğrafın ortasında sırma elbiseli, başında taç bulunan bir kız öğrenci ve kendisine eşlik edecek diğer kızlar yer alıyor. Birbirinden farklı çalışmaların düzenlenmesi ve özel elbiselerin dikilmesi, 23 Nisan bayramını önemli bir gün değil, değerli bir gün kılmaya yönelik faaliyetler olmuştur.

Ek 12: Urfa ilinde kutlanan 23 Nisan bayramlarda yöresel oyunlar oynandığı gibi milli ve farklı bölgelerin oyunlarına da yer verilmiştir. Bunlardan bir örnek ise ege yöresine ait zeybek oyunu olmuştur. Öğrencilerin büyük bir zevkle oynadığı bu oyunlara, halkın da ilgisi yoğun olmuştur. Ayrıca belirtmek gerekir ki hazırlanan zeybek ekibi oyunlarını 23 Nisan bayram töreninde sergiledikleri gibi diğer ulusal bayramlar ve önemli günlerin kutlanmasında da sahnelenmişlerdir.

Ek 13: Öğrencilerin bayram alanında, zeybek oyununun sergilediğini yansıtan bu fotoğrafta ortada Öğretmen İhsan Özdemir, çocuklara eşlik ediyor. Yoğun bir halk kitlesinin 23 Nisan bayramına katılmış olduğu da görülmektedir. Ayrıca belirtmek gerekir ki Öğretmen İhsan Özdemir'in 1930'lar yetişkinlerden oluşan bir zeybek ekibinin olduğu bilgisine oğlu Prof. Dr. Coşkun Özdemir'in aile albümünde bulunan fotoğraflardan ulaşılmıştır.

Ek 14: 23 Nisan bayramlarının olmazsa olmazı dediğimiz gelinlikli kızlar fotoğrafta görülüyor. Bayram alanında çekilmiş bu fotoğrafta Öğretmen İhsan Özdemir (sağda ayakta) ve diğer öğretmenler görünmektedir. Çocukların hemen arkasında büyükçe kelebek pankartları bulunmaktadır.

Ek 15: Gelinlikli kızların elinde değişim, yaratıcılık ve yaşam sevincini simgeleyen kelebekler bulunmaktadır. Kelebek pankartı toplumda ve eğitimde yaşanan değişimleri göstermek için kullanılmıştır. Söyleşi yaptığımız Gül Bozkurt, kelebek pankartlarının annesi Öğretmen Maide Akdeniz tarafından hazırlanmış olduğu bilgisine ulaşılmıştır.³¹ Değişimi simgeleyen kelebeğin gövde kısmına da geleceğin mimarı kız ve erkek çocuk resimlerinin eklenmesi de dikkat çekicidir.

³¹ Gül Bozkurt, g.t., 8 Eylül 2019.

Ek 16: Bayram alanındaki bir başka görüntü. Yine gelinlikli kız çocukları ve ortada bir damat yer alırken arka kısımda yine kelebek pankartı yer almaktadır. Çalışmaların ve kıyafetlerin mimarı öğretmenler ile birlikte yapay beyaz güllerle süslenmiş aracın tören alanındaki fotoğrafı görünmektedir.

Ek 17: Gelinlikli kız çocukları ve damat erkek öğrencilere ait bir başka fotoğraf. Süslenmiş bir otomobilin üzerinde yer alan çocukların ellerinde kelebek pankartı ve diğer öğrenciler ile birlikte Öğretmen İhsan Özdemir (sağda aracın arkasında) ve bir diğer öğretmen yer almaktadır.

Ek 18: Özdemir öğretmenlerinin fotoğrafın arkasına düştüğü notlardan 1934 yılına ait olan bu görüntüde, at arabası üstünde bir kürsü ve üzerinde Atatürk büstünün yer aldığı görülmektedir. At arabası üzerindeki büst, 23 Nisan Milli Bayram ve Çocuk Bayramı kutlaması için tören alanına götürülüyor. Turan İlkokulu öğrenci ve öğretmenlerine ait bu fotoğrafta, at arabasının üstünde omuzunda mermi taşıyan kız öğrenci, milli mücadelede cepheye mermi taşıyan Kara Fatma'yı temsil etmektedir. Ayrıca öğretmenleri İhsan Özdemir (sağda ilk sırada) ve Lamia Özdemir (solda ilk sırada) yer almaktadır.

Ek 19: Urfa kurtuluşunun on sekizinci yıldönümü münasebetiyle, 11 Nisan 1938 de kutlama töreniyle birlikte, belediye meydanında Atatürk büstünün açılış töreni de yapılmıştır.³² Böylelikle 23 Nisan bayramları için Atatürk büstünün tören alanına taşınması ihtiyaç duyulmadan, bayramlar büstün bulunduğu Belediye Meydanında yapılmaya başlamıştır. Atatürk büstüne çiçekler konulduktan sonra izci kıyafetli ve

³²Akgün, 18 Nisan 1938

diğer çocukların öğretmenleri ile birlikte çekilmiş fotoğrafı görünmektedir.

Ek 20: Belediye meyandaki Atatürk büstü önünde, ellerinde pankartlarla bir başka grup öğrenci, bayram töreni için hazırlanmış kıyafetleriyle kız ve erkek öğrenciler görünmektedir.

Ek 21: Bayram alanında çekilmiş bu fotoğrafta, izci kıyafetli çocuklar ve yöresel folklor kıyafetli kız çocuklarının toplu haldeki resmi görülüyor. Ortada İhsan ve Lamia Özdemir, diğer öğretmenler yer almaktadır. Bayram sonrası gruplar halinde çekilmiş birkaç fotoğraf art arda verilecektir.

Ek 22: Atatürk ilkokulu öğrencilerinin kendi okullarının ismini taşıyan kız öğrencilerin okul girişinde çekilmiş bir fotoğrafı görünmektedir.

Ek 23: Saçlarında beyaz kurdeleyle kız çocuklarının öğretmenleri ile birlikte çekilmiş bir fotoğraf.

Ek 24: Toplu halde çekilmiş bu fotoğrafta kız ve erkek öğrencilerin farklı farklı kıyafetleri ile bir arda olan resmi yer alıyor.

Ek 25: 1937 yılına ait bir fotoğrafta, ay ve yıldızı temsil eden kız öğrenciler görünmektedir. Çocuklar, Türkiye Cumhuriyetinin bayrağını simgeliyorlar. Ayrıca öğretmenleri Ratip Akdeniz ile Maide Akdeniz de (solda ön tarafta ilk iki sırada) ve diğer öğretmenler görülmektedir.

Ek 26: Resmi geçit töreninden fotoğraflar. Kılıç alayını temsil eden çocukların tören alanından geçişi görülmektedir. Sadece erkek öğrenciler değil, hemen arkalarında bulunan kız öğrencilerin de ellerinde kılıç olduğu görülmektedir. Bu görüntülerden anlaşılıyordaki kılıç alayı oyununda da kız ve erkek öğrenciler beraber görev almışlardır. Kaldırımlarda kendilerini izleyen halk kitlesi de görünmektedir.

Ek 27: Resmi geçit töreninden başka bir görüntü, ellerinde oyuncak bebek ve pankartlar ile gelinlikli kızlar görünmektedir. Yol kenarında töreni izleyen halktan kişiler de fotoğrafta yer almaktadır.

Ek 28: Yine resmi geçit töreninde çekilmiş bir fotoğraf daha görünmektedir. Çember eviren izci kıyafetli öğrenciler yer almakta ve yol kenarında resmi geçit törenini izleyen halk kitlesi bulunmaktadır. Sol tarafta arşafly kadınlar ve ge kızlar grndėė gibi okul çağındaki çocukların da yer alması dikkat çekmektedir. Görüntüden de anlaşılacağı gibi ilde okul çağında olup da okula gitmeyen çocuklar da bulunmaktadır.

Ek 29: 1940 yılında bayram alanında çekilmiş bu fotoğrafta halktan kadınların bayram törenini izlemeye geldiğini gösteren bir resim olmuştur. Fotoğraf iyi incelendiğinde sağ tarafta, ilk sıradaki erkeklerin hemen arkasında yöresel kıyafetli kadınlar görülmektedir. Yandaki küçük resim kadınların yöresel kıyafetini gösteriyor. Görüntüden anlaşılıyor ki kadınlar çok rahat bir şekilde tören ve bayramlara katılabiliyor. Bu durum ise kadın sosyal alanda aktif bir şekilde yer alabildiğini göstermektedir. Ayrıca belirtmek gerekir ki 23 Nisan Ulusal Egemenlik Bayramı ve Çocuk Bayramları, toplumu cinsiyet ayrımı gözetmeksizin aynı hedefte buluşturmuş olduğu açık bir şekilde fotoğraflara yansımıştır.

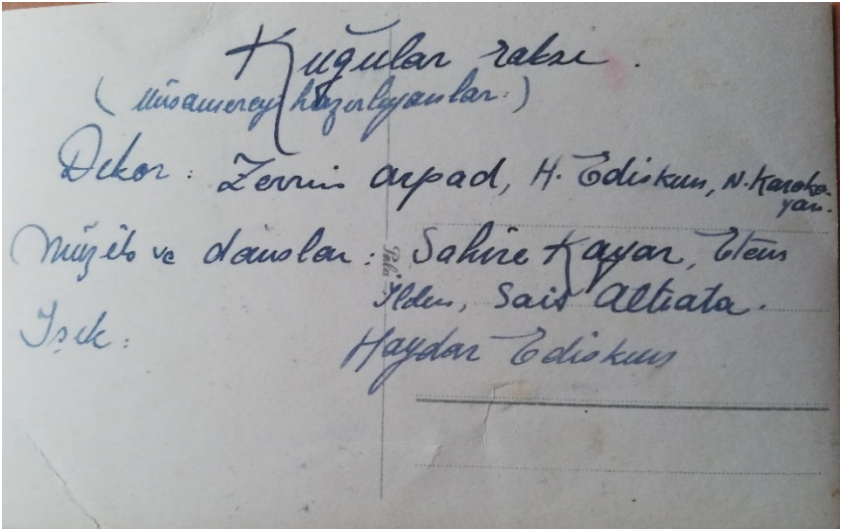
Ek 30: Söyleşi yaptığımız kişiler, Prof. Dr. Coşkun Özdemir, Edebiyat Öğretmeni Gül Bozkurt ve Resim Öğretmeni Gönül Akbay'dan³³ aldığımız bilgiler, ayrıca yerel basında, *Urfa, Yenilik, Akgün*³⁴ çıkan haberlerde 23 Nisan Ulusal Egemenlik Bayramını ve Çocuk Bayramlarının kutlandığı günün akşamı Urfa Halkevi salonunda çocuk balosu düzenlenmiş, hatta bazen bu balo programlarının üç gece sürdüğü belirtilmiştir. Ayrıca Urfa Halkevi Bir Yıllık İş Sayımı raporunda 1935 yılı çocuk balosuna 1700 kişinin katıldığı bilgisine ulaşıldı.³⁵ Çocuk

³³ Coşkun Özdemir, **g.t.**, 25 Temmuz 2019; Gül Bozkurt, **g.t.**, 25 Mayıs 2019.

³⁴ **Akgün**, 23 Nisan 1937; **Yenilik**, 15 Nisan 1935; 24 Nisan 1936.

³⁵ **Urfa Halkevi Bir Yıllık İş Sayımı**, Hüsütabi Matbaa, İstanbul, 1936.

balolarında sunulan gösterilerden bir tanesi Kuğuların Raksı Oyunu, sevgi, güzellik, hayal gücü, değişim ve dönüşümü simgeleyen kuğular kız çocukları tarafından canlandırılmış. Oyunda zemin mavi dekorla düzenlenip nilüfer çiçekleriyle süslenmiş, duvara manzara dekoru yapılmış, kıyafetler Öğretmen Maide Akdeniz tarafından dikilmiştir.³⁶ Düzenlenen müsamere hakkındaki diğer bilgiler fotoğrafın arkasına not edilmiştir. Bu bilgiyi de doğrudan vermeyi uygun gördük.

Şekil 7: Kuğular Raksı Müsameresini Hazırlayanlar.

³⁶ Gül Bozkurt, g.t., 16 Temmuz 2019.

Ek 31: İnönü İlkokulu kız öğrencilerinden oluşan yöresel folklor ekibinin müsamere sonrasında çekilmiş fotoğrafı bulunuyor. Yapılan gösterilerden de anlaşılacağı 23 Nisan Ulusal Egemenlik Bayram ve Çocuk Bayramlarında bir yandan yöresel oyunlar sunulurken diğer yandan modern oyunlar ve farklı bölgelerin oyunlarına da yer verilerek bir sentez yapılmıştır. Böylelikle 23 Nisan bayramlarının hem çocuklar üzerinde hem de bu çalışmaları izleyen insanlar üzerinde önemli derecede kültürel gelişmelerin oluşmasına katkı sağladığı söylenebilir.

Ek 32: Akdeniz ve Özdemir öğretmenlerin aile albümü karıştırırken, bu kadar farklı ve mükemmel resimlerle karşılaşacağımızı düşünmemiştik. 1938 yılına ait bu fotoğrafta mandolin çalan kız öğrencilerinin müsamere hazırlıkları görünmektedir. Bu fotoğraflar alırken kendisiyle söyleşi yaptığımız Prof. Dr. Coşkun Özdemir: “1930’lu yıllarda Urfa’da değişim rüzgârı kendini iyice hissettirmişti.”³⁷ sözlerini somutlaştıran resimler olmuştur.

³⁷ Coşkun Özdemir, g.t., 26 Eylül 2019.

Ek 33: Yine 1938 yılına ait bir fotoğraf. Vatan İlkokulu öğrencilerinin sunduğu piyes oyunundan bir sahne karesi görünmektedir. Piyes oyunu sahnesinde Türk Çocuğunun Ekonomi Kitabı pankartı ve bir lokomotif yer almaktadır. Hazırlanan birbirinden farklı piyesler ile çocuklarda girişimcilik yeteneği oluşturularak ülke ekonomisini etkileyecek yaratıcı ve üretici bireyler yetiştirme çabaları ön plana çıkmıştır. Eğitim sistemimizin önemli bir parçası olan yaparak yaşayarak öğrenme ilkesinin bir parçası olan oyun ve etkinliklerle çocukların yetenekleri pekiştirilmiştir.

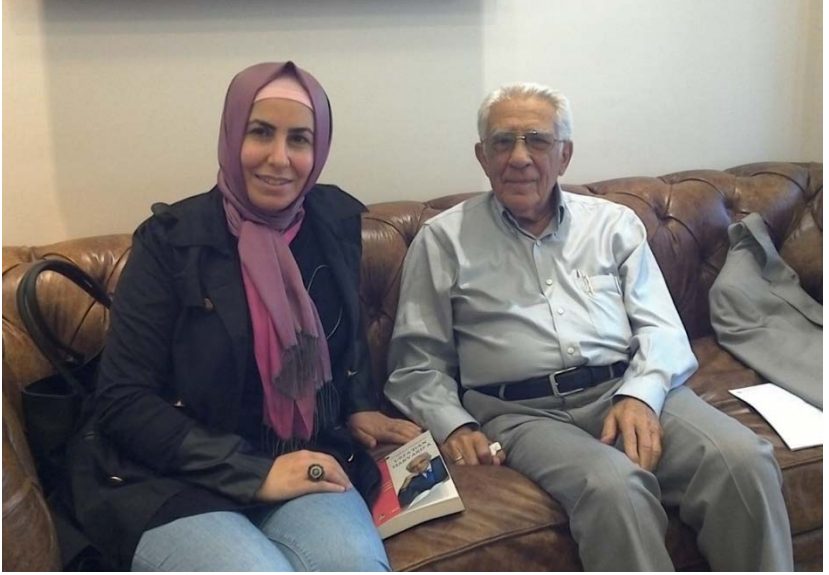
23 Nisan bayramı için hazırlanan bu müsamereler sadece 23 Nisan günü bayram kutlamaları için sergilenmemiş, farklı amaçlar için de sunulmuştur. Özellikle müsamereye giriş biletleri ücretli duruma getirilerek toplanan paralar ile okullardaki fakir öğrencilerin kırtasiye, giysi ve iâşe ihtiyaçları sağlanmaya çalışılmıştır. Ayrıca mahalli bayram, 11 Nisan Urfa'nın Kurtuluşu ve diğer kutlama törenlerinde de hazırlanan bu müsamereler sergilenmiştir. Yapılan çalışmaların dikkat çeken diğer bir yönü ise kadınların da düzenlenen bu programlara katılması olmuştur.³⁸ Bu konuda Coşkun Özdemir: "*Tabii ki tiyatroları izlemeye gelenler arasında kadınların sayısı azdı ama katılımların olması da zamanına göre büyük bir gelişmeydi*" ifadesini kullanmıştır.³⁹ Öğrenciler müsamerelerini canlı bir şekilde sunarken anne ve babalar, çocuklarının oyunlarını büyük bir zevkle izlemişlerdir.

³⁸Urfa'da Milli Gazete, 24 Aralık 1934; Urfa'da Milli Gazete, 1 Ocak 1935; Yenilik, 7 Mart 1935; 15 Nisan 1935; 2 Kasım 1936; Akgün, 21 Eylül 1937.

³⁹ Coşkun Özdemir, g.t., 26 Eylül 2019.

Şekil 8: Ratip ve Maide Akdeniz'in kızları solda Resim Öğretmeni Gönül Akbay ve sağda Edebiyat Öğretmeni Gül Bozkurt yer almaktadır.

Şekil 9: Öğretmen İhsan ve Lamia Özdemir'in Oğlu Prof. Dr. Coşkun Özdemir.

SONUÇ

Resmi bayram olarak kabul edilen 23 Nisan Milli Bayram ve Çocuk Bayramları Türkiye genelinde geçmişten günümüze büyük bir sevinç ve coşkuyla kutlanmıştır. İlk günden günümüze bölge, il, doğu, batı farkı gözetilmeksizin ülkenin her yerinde birbirinden farklı etkinlikler düzenlenmiştir. Bu çalışmalarda da çocuklar büyük bir sevinç ve coşkuyla görev alırken kız ve erkek ayrımı gözetilmeksizin görev paylaşımında bulunmuşlardır. Böylelikle bayram faaliyetlerinin hem çocuklarda, hem de halk üzerinde kültürel gelişmelerin oluşmasında büyük önem arz etmiştir. Kutlanan 23 Nisan Milli Bayram ve Çocuk Bayramlar halkın ilgisinin büyük olması da günün önem ve değerini ortaya koymaktadır. Çünkü Yeni Türkiye Cumhuriyeti Devleti işgallere karşı bir direnişin sembolüydü ve halkı birbirine kenetliyordu. İşte Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin kuruluş yıldönümleri halkı derinden etkileyen bir önemi vardır.

Bu çalışma için yapılan araştırma ve sözlü tarih çalışmaları 1930 – 1940 yılları arasında Urfa ilinde kutlanan 23 Nisan Ulusal Egemenlik Bayramı ve Çocuk Bayramlarını somut olarak aktarmak olmuştur. Böylelikle fotoğraflarda Urfa ilinde birbirinden farklı önemli çalışmaların yapıldığı, bayramların

büyük coşku ve sevinç içinde kutlandığı görülmüştür. Yapılan kutlamalara halkın da yoğun ilgi göstermesi, kadınların bayram ve müsamerelere katılması da dönemine göre önemli gelişmeler olmuştur. Hazırlanan bayram etkinliklerinin hepsinde kız – erkek farkı gözetilmemiş, yapılan bütün çalışmalarda dayanışma, beraberlik ve başarıma etkenleri ön plana çıkarılmıştır. Çocukların modern sunumlarına halkın ilgi gösterip katılması, yadırganmaması da kutlamaların birlik ve beraberlik içinde yürütüldüğünü göstermektedir. Fotoğraflarda da görüldüğü üzere yapılmış olan etkinlikler sadece yerel değerleri yansıtmıyor. Ülkenin tamamına hitap etmektedir. Zeybek oyunu, izci çalışmaları, denizciler, kılıç alayı, birbirinden farklı piyes ve müsamereler sunulmuştur. Bu çalışmalar ile ulus bilinci oluşturulurken, farklı bölgelerin oyunlarının oynanması vatan bütünlüğünü, cinsiyet ayırımı yapılmadan bütün etkinliklerde kız erkek öğrencilerin birlikte görev alması modernliği ve halkın kutlamalara katılımı ile Urfa ilinde Yeni Türkiye Cumhuriyeti Devleti değerlerinin net bir şekilde yaşandığı söylenebilir.

23 Nisan Ulusal Egemenlik Bayramı ve Çocuk Bayramlarının kutlanması, milli değerleri, ulusal bilinci, birlik ve beraberliği

ortaya çıkarırken kültürel gelişmelere katkı sağlamıştır. Yapılan bütün çalışmaların temelinde azimli, alışkan, özverili, görevlerini layıkıyla yerine cumhuriyet ğretmenlerinin imzası bulunmaktadır.

KAYNAKLAR

1. Resmi Yayınlar

Ceride-i Resmiye, Karar No.112, Sayı:13, 02.05.1921.

Kanunlar Dergisi, C. CXIV.

TBMM Zabıt Ceridesi, D.1, İ. 2, 23 Nisan 1337.

T. C. Resmi Gazete, Sayı 3017, 1 Haziran 1935.

T.C. Resmi Gazete, Sayı: 17284, 19 Mart 1981.

Urfa Halkevi Bir Yıllık İş Sayımı, Hüsnütabiat Matbaa,
İstanbul, 1936.

2. Süreli Yayınlar

Akgün, 23 Nisan 1937.

Akgün, 21 Eylül 1937.

Akgün, 18 Nisan 1938.

Akgün, 25 Nisan 1938.

Akgün, 23 Nisan 1939.

Akşam, 24 Nisan 1936.

Akgün, 23 Nisan 1940.

Cumhuriyet, 24 Nisan 1934.

Hakimiyet-i Milliye, 27 Nisan 1926.

Hakimiyet-i Milliye, 23 Nisan 1927.

İkdam, 23 Nisan 1929.

İkdam, 24 Nisan 1929.

Urfa, 23 Nisan 1937.

Urfa, 23 Nisan 1940.

Urfa, 1 Ekim 1946.

Urfa'da Milli Gazete, 24 Aralık 1934.

Urfa’da Milli Gazete, 1 Ocak 1935.

Yenilik, 7 Mart 1935.

Yenilik, 15 Nisan 1935.

Yenilik, 24 Nisan 1936.

Yenilik, 2 Kasım 1936.

Yenilik, 23 Nisan 1937.

Yenilik, 23 Nisan 1938.

Yenilik, 25 Nisan 1939.

Yeni Işık, 23 Nisan 1937.

3. Kitap / Makale

AKIN, Veysi, “23 Nisan Milli Hâkimiyet ve Çocuk Bayramı’nın Tarihiçesi”, **PAÜ. Eğitim Fakültesi Dergisi**, S.3, 1997, ss. 90-98.

ASLAN, Affet, “Dünya’nın İlk Çocuk Bayramı 23 Nisan ve Uluslararası Çocuk Yılı”, **Bellekten**, C.XLVI, S. 183, 1982, ss. 567-593.

BOLAT, Bengül Salman, “Milli Bayram Olgusu ve Türkiye’de Yapılan Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1923–1960)”, **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, H.Ü. Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Ankara, 2007.

ESER, Gülşah – ORAK, Abdullah, Cumhuriyet Dönemi Kadın Eğitiminde Bir Atılım: Urfa Kız Enstitüsü, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, C. 8, S. 41, 2015, ss. 421-440.

İLYAS, Ahmet, “Yerel Basına Göre 1935-1950 Yılları Arasında Urfa’da Mahalli Ve Milli Bayram Kutlamaları”, **Bingöl**

- Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C.8, S. 16, Güz 2018, ss. 201- 215.
- MOVİT, Hüseyin, **Yaşasın 23 Nisan**, Truva Yay., İstanbul, 2011.
- ÖZÇELİK, Mücahit, “23 Nisan Çocuk Bayramı’nın Ortaya Çıkışı ve 1922-1929 Yılları Arasında 23 Nisan Kutlamaları”, **Gazi Akademik Bakış**, C.5, S.9, 2011, ss. 265-284.
- ÖZDEMİR, Coşkun, **Urfa’dan Harvard’da**, Kaynak Yay., İstanbul, 2013.
- SARIKAYA, Makbule, “Cumhuriyet’in ilk Yıllarında Bir Sosyal Hizmet Kurumu: Türkiye Himaye-i Etfal Cemiyeti”, **AÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, Sayı. 34, Erzurum, 2007, ss. 321-338.
- TEMİZGÜNEY, Firdes, “Demokrat Parti Dönemi 23 Nisan Milli Hâkimiyet ve Çocuk Bayramı Kutlamaları”, **Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Mart 2019 23(1): 145-172.
- UZUN, Hakan, “Milletin İradesiyle Oluşan Bir Bayram: Atatürk’ü Anma 19 Mayıs Gençlik Ve Spor Bayramı Ve Atatürk Döneminde Kutlanması”, **Karadeniz Araştırmaları**, C.6, S.24, Kış 2010, ss. 109-125.
- UZUN, Hakan, “Türk Yurdu’nda 1913 Yılı İstikla-i Osmani Günü Kutlamaları”, **Modern Türklük Araştırmaları Dergisi**, C.6, S.1, Mart 2009, ss. 128-141.
- YAZGAN, Kazım, **Urfa Halkevi Bir Yıllık İş Sayımı**, Ankara, Ulusal Urfa V. Matbaası. 1935.
- YILDIRIM, Yüksel, **Urfa Halkevi**, Nobel Yay. Ankara, 2016.

YILDIRIM, Yüksel, “Geleneksel Eğitim Sürecinde Urfa’da
Çağdaş Bir Öğretmen: İhsan Özdemir (1926-1956)”,
**Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü
Atatürk Yolu Dergisi**, Sayı: 61, Güz 2017, ss. 437-
466.

OZANKAYA, Özer, “Ulusal Bayramların Toplumsal İşlevi
Açısından 30 Ağustos Zafer Bayramı”, **Türk İnkılap
Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, S.4, 1989, ss.
541-547.

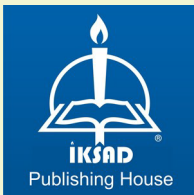
4. Sözlü Tarih Çalışması

Gül BOZKURT, Edebiyat Öğretmeni, Görüşme Tarihi, 1 Ocak
2018, 25 Mayıs, 16 Temmuz, 8 Eylül 2019.

Gönül AKBAY, Resim Öğretmeni, Görüşme Tarihi, 1 Ocak
2018.

Coşkun ÖZDEMİR, Profesör Doktor, Görüşme Tarihi, 9 Aralık
2016, 10 Ocak 2017, 25 Temmuz, 26 Eylül 2019.

Naci İPEK, Gazeteci-Yazar, Görüşme Tarihi, 15 Aralık 2016.

978-625-7954-25-9